

PROGLAŠENJE NESTALE OSOBE UMRLOM U PRAVU FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE, S OSVRTOM NA HRVATSKO PRAVO *DE LEGE LATA* I *DE LEGE FERENDA*¹

Dr. sc. Jozo Čizmić, redoviti profesor
Pravni fakultet Sveučilišta u Splitu

UDK: 347.172
Ur: 27. siječnja 2014.
Pr.: 14. veljače 2014.
Prikaz

Sažetak

Zakon o vanparničnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine svakako je zakon koji u pravnoj praksi koristi najširi krug korisnika i propis je kojim se na prostoru Federacije Bosne i Hercegovine cjelovito utvrđuju pravila po kojima sudovi postupaju i odlučuju o osobnim, obiteljskim, imovinskim i drugim pravima i pravnim interesima, koji se po zakonu rješavaju u izvanparničnom postupku, pa i o proglašenju nestalih osoba umrlim. Postupci proglašenja nestalih osoba umrlim pokreću se, između ostalog, i zbog potrebe da se urede razni pravni odnosi povodom smrti neke osobe u kojima je ta osoba za života bila sudionik, čime se vrši i usklađivanje pravnog s faktičkim stanjem. Proglašenje nestale osobe umrlom ima za ona prava u kojima je od značaja činjenica smrti iste one posljedice kao i stvarna (faktička) smrt neke osobe.

U radu je autor ukazao na cilj, materijalno-pravne uvjete i tijekom postupka proglašenja nestale osobe umrlom u bosansko-hercegovačkom pravu, te je na odgovarajućim mjestima dao i usporedbu s rješenjima u hrvatskom pravu de lege lata i de lege ferenda.

Ključne riječi: *izvanparnični postupak, proglašenje nestale osobe umrlom.*

I. UVOD

U postupku proglašenja nestalih osoba umrlih i dokazivanja smrti sud odlučuje o proglašenju nestalih osoba umrlih i o dokazivanju smrti.² Ovi postupci pokreću se, između ostalog, i zbog potrebe da se urede razni pravni odnosi povodom smrti neke osobe (raspravljajna ostavštine, ostvarenja prava na obiteljsku mirovinu i drugih prava temeljem smrti neke osobe) u kojima je ta osoba za života bila sudionik.³ Ovaj

1 Kao predložak za ovaj rad poslužio je dio teksta iz knjige ČIZMIĆ, J. – TAJIĆ, H., *Komentar Zakona o vanparničnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine*, Sarajevo, 2011.

2 Vidi Zakon o vanparničnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine, Službene novine Federacije BiH, broj 2/98., dalje – ZIZVP), čl. 60.

3 Tako ZEČEVIĆ, E., *Komentar Zakona o vanparničnom postupku sa obrascima za praktičnu primjenu*, Sarajevo, 2001., dalje - ZEČEVIĆ, str. 57.

izvanparnični postupak posebno je značajan kao instrument kojim se vrši usklađivanje pravnog s faktičkim stanjem nakon velikih katastrofa u kojima stradava veliki broj ljudi od kojih se mnogima gubi svaki trag tako da se ne zna gdje su i jesu li živi (ratovi, zemljotresi, veliki požari, poplave, brodolomi i sl.).

Proglašenje nestale osobe umrlom ima za ona prava u kojima je od značaja činjenica smrti iste one posljedice kao i stvarna (faktička) smrt i upisuje se u matične knjige umrlih, čime se ta činjenica javno priopćava. Ove posljedice sastoje se u tome kao da je ta osoba umrla prirodnom smrću. U imovinsko-pravnom smislu smatra se da je osobnost osobe proglašene umrlom prestala, tako da se za nju ne može vršiti nikakvo pravno stjecanje, njegova nenasljeđiva imovinska prava se gase, a nad preostalim imovinom se otvara nasljeđivanje. U nasljednom pravu pravomoćno rješenje kojim je određena osoba proglašena umrlom vodi k otvaranju nasljeđa i dalje u ostavinski postupak. Zahtjevi trećih osoba koji su uvjetovani njegovom smrću oživljavaju, tj. postaju potpuni, primjerice, slučaj sa sumom iz osiguranja života ili mirovine za udovicu. Suprotno, njegovom smrću (proglašenjem za umrlog) neki pravni odnosi prestaju, primjerice brak, tako da drugi supružnik može stupiti u brak, prestaju punomoći dane drugim osobama i dr.⁴

U postupku u kome se odlučuje o osobnim i obiteljskim stanjima sudionika **javnost** je isključena, osim u postupku proglašenja nestalih osoba umrlim i dokazivanja smrti (ZIZVP, čl. 9. st. 2.). S obzirom na prirodu i značaj odnosa o kojima se raspravlja u statusnim stvarima razumljivo je da je javnost tijekom cijelog postupka u tim stvarima isključena jer se time jamči i ostvaruje nužna diskrecija, što je ujedno i zakonska pretpostavka za vođenje važećeg postupka i odlučivanje suda. Iako se u postupku proglašenja nestalih osoba umrlim i dokazivanja smrti odlučuje o osobnim i obiteljskim stanjima sudionika, ZIZVP iznimno dopušta javnost u tim postupcima, jer je javnost, odnosno ograđivanje u tim postupcima pravna pretpostavka za donošenje važeće odluke i time se ne narušava načelo tajnosti postupka.

2. Više je razloga zbog kojih bi hrvatskoj pravnoj javnosti bilo zanimljivo i korisno saznati kako je institut proglašenja nestale osobe umrlom uređen u bosanskohercegovačkom pravu.

U Hrvatskoj se u 2013. godini traga(lo) za 2500 ljudi, a najveći broj evidentiranih nestalih osoba odnosi(o) se na osobe nestale tijekom Domovinskog rata, oko 72%.⁵ U posljednjih deset godina u Hrvatskoj je prijavljeno 18.953 nestanaka osoba, a u istom vremenskom razdoblju razriješeno je 17.277 slučajeva. Na godišnjoj razini brojka prijavljenih nestanaka kreće se oko 1500 ljudi, od čega su u 2012. godini 54 osobe pronađene mrtve, dok najstarija prijava datira iz 1961. godine. Prema dosadašnjoj policijskoj praksi razlozi nestanka su brojni i različiti, od narušenih obiteljskih odnosa,

4 U pravnoj teoriji je sporno ima li sudska odluka kojom je jedna osoba proglašena umrlom konstitutivni ili deklaratorni učinak. Pristalice konstitutivnog shvaćanja sudske odluke uzimaju dan proglašenja umrlog kao dan smrti, dok pristalice deklaratornog shvaćanja, koje je pretežito, sudske odluci daju deklaratorni smisao i kao dan smrti uzimaju dan kada su ispunjeni zakonski uvjeti za pretpostavku smrti (MILJEVIĆ, N. i dr., *Modul 8, Građanska oblast - Vanparnični postupak*, Sarajevo, 2006., dalje - MILJEVIĆ, str. 46.).

5 Podatak na stranici <http://djh.hrt.hr/posebni-projekti/452-emisija/dnevne-najave-21/7116-nacionalna-evidencija-nestalih-osoba>.

financijskih problema, iznenadnog duševnog oboljenja, nesreća kod alpinizna, ribarenja, speleoloških poduhvata, bolesti i dr. No, kada su u pitanju djeca njihovi razlozi bijega su avanturizam, mladenački bunt, neuspjeh u školi, a ako maloljetna osoba pobjegne iz odgojne ustanove problem može biti loša prilagodba, izbjegavanje izrečene odgojne mjere, utjecaj vršnjačke grupe ili poremećaj ponašanja.⁶

Hrvatsko izvanparnično procesno pravo čine pravna pravila Zakona o vanparničnom postupku od 24. srpnja 1934. (dalje - **ZVPH**) koja se primjenjuju u nekim slučajevima, ali i niz zakona primarno materijalnopravnog karaktera koji sadržavaju i postupovne odredbe: Obiteljski zakon, Zakon o zaštiti osoba s duševnim smetnjama, Zakon o nasljeđivanju, Zakon o proglašenju nestalih osoba umrlima i dokazivanju smrti, Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima, Zakon o izvlaštenju, Zakon o mjenici i Zakon o izdavanju i prometu vrijednosnim papirima. Zakonski temelj izvanparničnog prava u širem smislu čine odredbe Ovršnog zakona, Stečajnog zakona i Zakona o zemljišnim knjigama. Odredbe ZVP-a iz 1934. primjenjuju se u ograničenom opsegu. To se osobito odnosi na opća pravila zakona koja bi trebala biti temelj i okvir svih posebnih izvanparničnih postupaka.⁷

Što se proglašenja nestalih osoba umrlim tiče, uvjeti i postupak proglašenja nestalih osoba umrlim još uvijek su uređeni zasebnim Zakonom o proglašenju nestalih osoba umrlima i dokazivanju smrti („Narodne novine“, broj 10/74, dalje - **ZIZVPH**) iz daleke 1974. godine. Sve to ukazuje da su pravni izvori kojima se uređuje ovaj institut dobro zastarjeli i da su nužne njihove izmjene i dopune, odnosno donošenje novoga Zakona o izvanparničnom postupku. U Hrvatskoj se već (pre)više godina radi na izradi nacrtu Zakona o izvanparničnom postupku, a u posjedu smo (nedovršene) zadnje verzije nacrtu Zakona o izvanparničnom postupku koji je izradila radna skupina (dalje – **NZIZVPH**).

Treba reći da na području Bosne i Hercegovine pravno uređenje instituta proglašenja nestale osobe umrlom ima dugu tradiciju i bogatu sudsku praksu, što svakako može biti korisna hrvatskom zakonodavcu i sudovima, posebno jer je institut (*de lege lata*) u obje države uređen vrlo slično. S druge strane, radi se o susjednim državama pa je zbog toga moguće da se nestanci osoba državljana jedne države dogode na području druge države (rat, turistički boravak, sezonski rad i sl.) pa se stoga na području druge države mogu nalaziti dokazna sredstva, odnosno da se na području druge države nalaze i neke osobe koje imaju pravni interes za pokretanje postupka proglašenja nestale osobe umrlom. Također, veliki dio državljana ima dvojno državljanstvo, pa time i dva prebivališta/boravišta, što otvara mogućnost da se kod nestanka takve osobe može pojaviti mogućnost svojevrsne (međunarodne) izberive nadležnosti.⁸

6 Podatak na stranici <http://www.svijetsigurnosti.com/blogs/1630-u-hrvatskoj-se-godisnje-prijavi-nestanak-1500-osoba#sthash.zUKLWNYu.dpuf>.

7 Jedna od specifičnosti razvitka hrvatskoga izvanparničnog postupka je da Hrvatska, za razliku od svih republika i pokrajina bivše SFR Jugoslavije, jedina nije donijela Zakon o izvanparničnom postupku. Pravila ZVP-a stara gotovo sedamdeset godina ne mogu biti kvalitetan i dostatan okvir i temelj za izvanparnično postupanje. Tako i više o tome kod A. MAGANIĆ, *Nužnost reforme hrvatskog izvanparničnog prava*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci v. 27, br. 1, 465-497 (2006).

8 Prema odredbama čl. 78. Zakon o rješavanju sukoba zakona s propisima drugih zemalja u

II. PRETPOSTAVKE ZA PROGLAŠENJE NESTALE OSOBE UMRLOM

1. Kao nestali (odsutni) smatra se svaki onaj čije je boravište nepoznato.⁹ Odredbom čl. 61. ZIZVP-a regulirani su uvjeti kojima se nestala osoba može proglasiti umrlom. Iako je ZIZVP propis procesne naravi, u ovom članku taksativno se navode razlozi na temelju kojih se neka osoba može proglasiti umrlom, dakle ZIZVP sadrži i materijalno-pravne odredbe.

Tako ZIZVP u čl. 61. st. 1. određuje da će se umrlom osobom proglasiti:

a) Osoba o čijem životu u zadnjih pet godina nije bilo nikakvih vijesti, a od njezinog je rođenja proteklo najmanje šezdeset godina;

b) Osoba o čijem životu zadnjih pet godina nije bilo nikakvih vijesti, a vjerojatno je da više nije živa.

Točka b) odnosi se na širi spektar mogućnosti nestanka neke osobe od nestalih osoba iz točke a), a uvjet za njezino proglašenje umrlom je da o njoj i o njezinom životu nije bilo nikakvih vijesti posljednjih pet godina (prije pokretanja postupka), kao i da postoje druge okolnosti koje čine vjerojatnim da ta osoba više nije živa (primjerice, prije osam godina kada se posljednji put javila, bila je teško bolesna, ili pored rijeke, jezera, ponora i sl., gdje je posljednji put viđena nađena je njezina odjeća, ili ju je odvela strana nepoznata osoba koja je iskazivala ozbiljnu prijetnju prema njoj i dr.).¹⁰

ZIZVPH predviđa identične uvjete za proglašenje nestale osobe umrlom. Međutim, NZIZVPH-om se razmatra mogućnost prema kojoj se neka osoba može proglasiti umrlom onda ako o njezinom životu nije bilo nikakvih vijesti za posljednjih pet godina, a od njezinog je rođenja proteklo sedamdeset godina. Za pretpostaviti je da je *ratio* zakonodavca kod određivanja uvjeta „od rođenja proteklo najmanje šezdeset godina“, bio u prosječnom trajanju života u vrijeme kad je takav propis donesen, koji je bio u granicama koje su navedene u ZIZVPH-u. Međutim, u međuvremenu je granica doživljavanja znatno pomaknuta pa sada, prema podacima Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske,¹¹ očekivano trajanje života pri rođenju iznosi za žene 79, 6 godina, a za muškarce 73, 5 godina.

Usto, možda bi trebalo razmisliti i o skraćivanju rokova iz točaka a) i b) od 5 godina na 3 godine. Vjerojatno je da su rokovi od 5 godina bili primjereni u trenutku kad je ZIZVPH bio donesen. Međutim, danas su sredstva komunikacije i mogućnosti

određenim odnosima Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine, sud Republike Hrvatske i sud Bosne i Hercegovine isključivo je nadležan za proglašenje nestalog državljanina Republike Hrvatske, odnosno Bosne i Hercegovine umrlim bez obzira na to gdje je imao prebivalište.

9 Vidi ŽILIĆ, F. – ŠANTEK, M., *Zakon o sudskom vanparničnom postupku (Vanparnični postupak)*, Zagreb, 1934., dalje – ŽILIĆ, str. 606.

10 U tom je smislu (starija) sudska praksa zauzela stajalište da je „za provođenje postupka za proglašenje nestalog za umrlom dovoljno da je nestali svoju odluku da će si oduzeti život dao pod okolnostima koje ne daju povoda dvojiti u ozbiljnost odluke“ (14. XII. 1898. GUNF- 1226., ŽILIĆ, str. 611.). S druge strane, nije dovoljna za provođenje ovoga postupka jednostrana izjava o samoubojstvu (usmrtnoj nakani) stvorenoj povodom osumnjičenja zbog krađe“ (10. XII. 1903. GUNF- 2905., ŽILIĆ, str. 611.).

11 Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, *Žene i muškarci u Hrvatskoj 2012.*, Zagreb, 2012., str. 11.

saznanja „vijesti“ o nestalim osobama neslućeno uznapredovala i razvila se u odnosu na vrijeme kada je ZIZVPH donesen pa bi bilo primjerenije odrediti rok u trajanju od tri godine. U prilog tomu govori i nužnost bržeg rješavanja imovinsko-pravnih i statusnih stvari nakon nestale osobe, posebno ako su u pitanju djeca.

c) Osoba koja je nestala u brodolomu, prometnoj nesreći, požaru, poplavi, zemljotresu ili u kakvoj drugoj neposrednoj smrtnoj opasnosti, a o čijem životu nije bilo nikakvih vijesti šest mjeseci od dana prestanka takve opasnosti u kojoj se ta osoba našla.

d) Osoba koja je nestala tijekom rata ili u vezi s ratnim događajima, a o čijem životu nije bilo nikakvih vijesti godinu dana od dana prestanka neprijateljstava.

Pojam rata treba se shvatiti u općoj upotrebi govora, a ne u međunarodnom značenju. Rat je prema tome i gušenje ustanka u zemlji. Neodlučno je na čijoj strani ta osoba sudjeluje u ratu.¹² U odnosu na uvjete iz točki c) i d), vidljivo je da se radi o izvanrednim situacijama koje predstavljaju opasnost za život. Zbog toga su propisani relativno kraći rokovi od prestanka takvih opasnosti za pokretanje postupka za proglašenje nestalih osoba umrlim od onih iz točaka a) i b).

Odredbi ZIZVPH-a i NZIZVPH-a identične su odredbama ZIZVP-a. Možda bi u predstojećoj reformi hrvatskoga izvanparničnog postupka trebalo razmisliti i o redefiniranju sintagme „osoba koja je nestala u toku rata ili u vezi s ratnim događajima“, a posebno onoga dijela koji govori o „danu prestanka neprijateljstava“. Naime, razvidno je da se danas početak i prestanak „neprijateljstava“ i ratova u pravilu ne odvija u skladu s propisima međunarodnog ratnog prava, pa je teško i odrediti datum „prestanka neprijateljstava“ od kojega bi trebao početi teći rok od godinu dana. Najbolji primjer za to su Domovinski rat i oružani sukobi u BiH. S druge strane ova sintagma nije više u potpunosti ni sadržajno aktualna i odgovarajuća, jer su „neprijateljstva“ poprimila potpuno drukčije oblike s obzirom na način sukobljavanja, motive, uključene strane, područje sukoba, pa i na osobe nestale u takvim događanjima. Svakako bi trebalo uzeti u obzir i činjenicu da veliki broj osoba nestaje nasilnim putem u terorističkim akcijama, politički motiviranim otmicama, državnim udarima i sl.

2. Rokovi iz toč. a) i b) od 5 godina, u slučaju nestanka osoba o čijem životu u zadnjih pet godina nije bilo nikakvih vijesti, a od njezinoga je rođenja proteklo najmanje šezdeset godina, odnosno osoba o čijem životu zadnjih pet godina nije bilo nikakvih vijesti, a vjerojatno je da više nije živa, **računaju se** od dana kad je prema posljednjim vijestima nestala osoba nesumnjivo bila živa, a ako se taj dan ne može točno utvrditi, ti rokovi počinju teći istekom mjeseca, odnosno godine u kojoj je nestala osoba prema posljednjim vijestima bila živa (ZIZVP, čl. 61. st. 2.). Dakle, navedeni rokovi od 5 godina računaju se od dana kada je prema potvrđenim vijestima ta osoba nesumnjivo još bila u životu, odnosno **od kraja** onoga mjeseca, odnosno kalendarske godine u kojoj je nestala osoba po posljednjim vijestima bila živa.¹³

¹² Usp. ŽILIĆ, str. 608.

¹³ U tom smislu, ako je više svjedoka vidjelo nestalu osobu, primjerice tijekom mjeseca srpnja 1956. godine, ali se ne može sa sigurnošću utvrditi kada je posljednji put viđena, rok od pet godina teče od završetka tog mjeseca, tj. od 1. lipnja 1956. godine. Usp. TODOROVIĆ, V. – KULIĆ, R., *Nasledno pravo i vanparnični postupak u praksi*, Beograd, 2004., dalje - TODOROVIĆ, str. 463.)

NZIZVP-om se nastoji ispraviti nelogičnost propisana odredbama čl. 1. st. 2. ZIZVPH-a, prema kojoj se navedeni rokovi računaju od dana kad je „po posljednjim vijestima nestala osoba nesumnjivo bilo živa, ali ako se taj rok ne može točno utvrditi, rok počinje teći **početkom** mjeseca, odnosno godine u kojoj je nestala osoba po posljednjim vijestima bila živa“. NZIZVPH-om se predviđa da navedeni rokovi ipak počinju teći **završetkom** mjeseca, odnosno godine u kojoj je nestala osoba prema posljednjim vijestima bila živa, jer ako je nestala osoba, primjerice, zadnji put viđena tijekom mjeseca, tada je zasigurno pogrešno utvrditi kao datum njezine smrti prvi dan u tom mjesecu.

Smatra se da bi se prijedlog mogao podnijeti i prije proteka rokova iz čl. 61. st. 1. ZIZVP-a (5 godina, 12 mjeseci, odnosno 6 mjeseci), ali da se rješenje o proglašenju nestale osobe umrlom ne bi moglo donijeti dok ne proteknu ti rokovi.¹⁴ Takvo je rješenje predviđeno i odredbom čl. 2. st. 3. ZIZVPH-a i NZIZVPH-om.

III. NADLEŽNOST ZA VOĐENJE POSTUPKA

Odredbom čl. 63. ZIZVP-a propisuje se nadležnost suda za vođenje postupka proglašenja nestalih osoba umrlim. Tako je određeno da je za proglašenje nestale osobe umrlom i za dokazivanje smrti (mjesno) nadležan sud na čijem je području ta osoba imala posljednje prebivalište, a ako nije imalo prebivalište, sud na čijem je području ta osoba imala posljednje boravište.¹⁵

Ovakvo rješenje u skladu je s općom odredbom o nadležnosti u postupcima u kojima se odlučuje o osobnim stanjima sudionika (v. ZIZVP, čl. 13. st. 1.). Naime, pravila po kojima sudovi postupaju i odlučuju o osobnim, obiteljskim, imovinskim i drugim pravima i pravnim interesima, a koji se po zakonu rješavaju u izvanparničnom postupku, utvrđena su ZIZVP-om. U tom smislu **opća mjesna nadležnost** za vođenje izvanparničnog postupka uređena je odredbama čl. 13. ZIZVP-a.¹⁶ Tako je odredbom st. 1. određeno da je u postupcima u kojima se odlučuje o osobnim i obiteljskim stanjima sudionika, mjesno nadležan sud na čijem području osoba u čijem se interesu postupak vodi ima prebivalište, a ako nema prebivalište, onda sud na čijem području

¹⁴ *Ibid.*, str. 464.

¹⁵ Prema stajalištu sudske prakse, „za proglašenje nestale osobe umrlom i za dokazivanje smrti nadležan je sud na čijem području je ta osoba imala posljednje prebivalište, a ako nije imalo prebivalište, sud na čijem području je ta osoba imala posljednje boravište“ (VSH, Gr- 227/95, od 12. srpnja 1995., SP- 5/97.); „Nije dopušteno dokazivanje smrti stranog državljanina i osobe bez državljanstva ako predlagatelj ne učini vjerojatnim da je takva osoba umrla na teritoriju Republike Hrvatske“ (VSH, Gzz- 69/96 od 23. siječnja 1997., Informator broj 4581. od 31. siječnja 1998., str. 4.).

¹⁶ Što se **stvarne nadležnosti** tiče, kao i u parničnom postupku, izvanparničnu jurisdikciju vrše redovni sudovi koji se uređuju federalnim i kantonalnim zakonodavstvom, a prema zakonodavstvu kantona u Federaciji BiH stvarnu nadležnost u svim izvanparničnim stvarima vrše općinski sudovi, preko suca pojedinca, a samo iznimno u vijeću (kada je to izričito, u određenim izvanparničnim stvarima, predviđeno zakonom. Vidi BAJRIĆ, S., *Razvoj vanparničnog postupka u Bosni i Hercegovini s posebnim osvrtom na vanparničnu proceduru u FBiH*, Pravna misao, Sarajevo, 2009., broj 11-12, str. 84.

ta osoba ima boravište, svakako ako zakonom nije drugačije određeno. Primjerice, drukčije je uređeno u odredbi čl. 63. ZIZVP-a, prema kojoj je u postupku proglašenja nestalih osoba umrlim i za dokazivanje smrti mjesno nadležan sud na čijem je području takva osoba imala posljednje prebivalište, odnosno boravište. Svakako, u ovom slučaju neće postojati iznimka u odnosu na odredbu st. 1. čl. 13. ZIZVP-a, ako je osoba čije se proglašenje umrlim traži, odnosno za koju se traži dokazivanje smrti, imala prebivalište ili boravište u istom mjestu u kojemu su prebivalište, boravište ili sjedište imale fizička ili pravna osoba, odnosno zainteresirano tijelo koji su podnijeli prijedloge za pokretanje navedenih postupaka.

Jednako rješenje propisano je odredbom čl. 3. ZIZVPH-a, a predviđeno je i odredbama NZIZVPH-a.

Prema odredbi st. 1. čl. 16. ZIZVP-a, u izvanparničnom postupku u prvom stupnju odlučuje **sudac pojedinac**, ako zakonom nije drugačije određeno. Člankom 1. Zakona o dopuni Zakona o izvanparničnom postupku («Službene novine Federacije BiH», br. 73/05., Objavljen 15. 12. 2005.), u članku 16. iza stavka 2. dodani su novi stavci 3. i 4., prema kojima u postupcima proglašenja nestalih osoba umrlim i dokazivanja smrti može postupati i odlučivati **stručni suradnik**. Štoviše, u navedenim postupcima stručni suradnik može poduzimati sve radnje za koje je ZIZVP-om predviđeno da ih poduzima sudac pojedinac. Ova je izmjena bila nužna kako bi se ZVP uskladio sa Zakonom o sudovima u F BiH („Službene novine F BiH“, broj 38/05.), budući da je u čl. 43. spomenutog Zakona o sudovima regulirano da stručni suradnik (diplomirani pravnik s položenim pravosudnim ispitom) može postupati i odlučivati, između ostalog, u izvanparničnim stvarima, pod zakonom određenim uvjetima. Ovom se dopunom nastojalo poboljšati učinkovitost rada sudova na rješavanju manje složenih predmeta, koji ne zahtijevaju angažiranje sudaca.¹⁷

I u hrvatskom pravu sudski savjetnici i viši sudski savjetnici sudjeluju u suđenju i ovlaštene su samostalno provoditi određene sudske postupke, ocjenjivati dokaze i utvrđivati činjenice. Tako su sudski savjetnici, odnosno viši sudski savjetnici ovlaštene, među ostalim, i na provođenje postupka i predlaganje nacрта odluka u izvanparničnim postupcima, osim u postupcima oduzimanja poslovne sposobnosti, razvrgnuća suvlasničke zajednice, uređenja međa i postupcima prema Obiteljskom zakonu (arg. **Zakon o sudovima, Narodne novine, broj 28/13.**, čl. 110. st. 4. toč. 8.).

IV. OSOBE OVLAŠTENE ZA PODNOŠENJE PRIJEDLOGA

1. Prijedlog za proglašenje nestale osobe umrlom ovlaštene su podnijeti svaka fizička i pravna osoba koja za to ima pravni interes, kao i zainteresirani organ (ZIZVP, čl. 64. st. 1.).

Neposredni pravni interes imaju prije svega osobe na koje trenutkom smrti neke osobe prelaze prava i obveze koje se mogu naslijediti. To su uglavnom srodnici te osobe, odnosno mogući nasljednici i legatari nestale osobe, ali i svaka druga osoba koja može učiniti vjerojatnim da ima pravni interes za pokretanje postupka (poslovni

¹⁷ Usp. Vladino *Obrazloženje Zakona o dopuni Zakona o vanparničnom postupku* iz kolovoza 2005., str. 4.

partner koji želi odijeliti svoj dio imovine od imovine nestale osobe i sl.).

Prijedlog mogu podnijeti i pravne osobe, ako imaju pravni interes. Postupak mogu pokrenuti i zainteresirani organi, primjerice javno tužiteljstvo, organ starateljstva i dr. Postoji mišljenje da za podnošenje prijedloga oni moraju imati neki interes, a ne traži se da to bude pravni interes.¹⁸ Tako postupak može pokrenuti javni tužitelj ako to zahtijeva interes zakonitosti (javni interes), kao što postupak može pokrenuti i javni pravobranitelj ako je u pitanje imovinski interes društvene zajednice. Postupak, međutim, ne može po službenoj dužnosti pokrenuti sam sud.¹⁹

V. SADRŽAJ PRIJEDLOGA

1. Prijedlog za proglašenje nestale osobe umrlom i prijedlog za dokazivanje smrti treba sadržavati posebno: naziv suda, ime i prezime osobe za koje se predlaže da se proglasi umrlom, odnosno čiju smrt treba dokazati, datum rođenja i posljednje prebivalište, odnosno boravište te osobe, činjenice na kojima se zasniva prijedlog, dokaze kojima se utvrđuju te činjenice, pravni interes predlagatelja za podnošenje prijedloga, ime i prezime, odnosno naziv predlagatelja i njegovu adresu (ZIZVP, čl. 64. st. 2.).

Podaci koje treba sadržavati prijedlog za proglašenje nestale osobe umrlom nisu navedeni taksativno, pa predlagatelj može navesti i druge podatke i priložiti i druge isprave ako smatra da bi to moglo pridonijeti usvajanju njegova prijedloga. Tako, osim podataka i isprava navedenih u st. 2. ovoga članka, potrebno je u prijedlogu za proglašenje nestale osobe umrlom navesti vrijeme kada je nestali bio nesumnjivo živ, kako bi se moglo utvrditi da je proteklo propisano vremensko razdoblje za podnošenje prijedloga. Nestala osoba mora se identificirati prema priloženim pismenim ispravama (izvod iz matične knjige rođenih, vjenčanih, razna uvjerenja i dr.), a u prijedlogu se mora naznačiti dan kada je, po posljednjim vijestima, nestali nesumnjivo bio živ, a ako to nije moguće mora se naznačiti mjesec kada je nestali bio živ da bi se ocijenila blagovremenost, odnosno dopuštenost podnesenog prijedloga.²⁰ Predlagatelj također može predložiti pribavljanje dokaza od drugih osoba ili izvođenje drugih dokaza.

Pored bitnih podataka za donošenje odluke u prijedlogu treba posebno navesti u čemu se sastoji **konkretni pravni interes** predlagatelja da se nestala osoba proglasi umrlom. Primjerice, da je predlagatelj zakonski nasljednik nestale, odnosno umrle osobe nakon koje je ostala određena imovina koju čini ostavštinu te osobe i da nije moguće provesti ostavinski postupak dok se ova osoba ne proglasi umrlom; ako prijedlog podnosi bračni drug treba podnijeti izvod iz matične knjige vjenčanih i sl.²¹

2. Dok u st. 2. čl. 64. ZIZVP-a sastojke prijedloga za proglašenje nestale osobe umrlom ZIZVP navodi primjerice, a ne taksativno, u st. 3. čl. 64. ZIZVP-a izrijekom je propisano da predlagatelj uz prijedlog za proglašenje nestale osobe umrlom mora

18 Vidi ZEČEVIĆ, str. 60.

19 Tako KAMHI, S., *Vanparnični postupak*, Sarajevo, 1968., dalje - **KAMHI**, str. 60.

20 Usp. RISTIĆ, V. – RISTIĆ, M., *Priručnik za praktičnu primenu Zakona o vanparničnom postupku*, Beograd, 1985., dalje - **RISTIĆ**, str. 103.

21 Tako TODORVIĆ, str. 465.

podnijeti i izvod iz matične knjige rođenih za osobu za koju se podnosi prijedlog.

Izvod iz matične knjige rođenih je značajan, među ostalim, kako bi se sa sigurnošću utvrdili podaci o nestaloj, odnosno umrloj osobi koji mogu biti značajni za utvrđivanje određenih činjenica u ovim postupcima. Prvenstveno bi sud na temelju tog izvoda trebao utvrditi istovjetnost osobe čije se proglašenje za umrlu traži. Time se nedvojbeno utvrđuje i datum rođenja, odnosno starost te osobe, što je značajno kod utvrđivanja materijalno-pravnih uvjeta za vođenje ovoga postupka, koji se odnose na protek 60 godina od rođenja nestale osobe i sl.

Za razliku od odredbe čl. 2. st. 4. ZIZVPH-a, u NZIZVPH-u je sadržaj prijedloga za proglašenje nestale osobe umrlom detaljno razrađen na način da prijedlog treba sadržavati: podatke o imenu i prezimenu, odnosno nazivu predlagatelja i njegovoj adresi, podatke o imenu i prezimenu te datumu rođenja osobe proglašenja umrlom koje se predlaže, kao i o njezinom posljednjem prebivalištu, odnosno boravištu, tvrdnje o činjenicama na kojima se zasniva prijedlog i prijedloge o dokazima kojima se potkrijepljuju te tvrdnje. Usto, ako postupak nije pokrenuo državni odvjetnik, prijedlog treba sadržavati i navode o činjenicama kojima se opravdava pravni interes predlagatelja za proglašenje nestale osobe za umrlu te prijedloge o dokazima kojima će se ti navodi učiniti vjerojatnim. Uz prijedlog treba, ako je to moguće, priložiti, između ostalog, i izvadak iz matice rođenih za osobu za koju se predlaže proglašenje smrti.

VI. PRETHODNI POSTUPAK

1. Odredbama čl. 65. ZIZVP-a određuju se radnje koje sud treba poduzeti nakon što zaprimi prijedlog za pokretanje postupka za proglašenje nestale osobe umrlom.

Nakon što sud zaprimi prijedlog za proglašenje nestale osobe umrlom ili prijedlog za dokazivanje smrti, treba, po potrebi, saslušati predlagatelje i svjedoke, pribaviti potrebne podatke i izvještaje i zatražiti od organa starateljstva da osobi na koju se prijedlog odnosi odredi **staratelja** (ZIZVP, čl. 65. st. 1.).

Sud je dužan po službenoj dužnosti poduzimati mjere radi zaštite prava i pravnih interesa nestale, odnosno umrle osobe, pa je tako dužan i obavijestiti općinski organ uprave nadležan za poslove starateljstva o pokretanju postupka proglašenja nestale osobe umrlom ili dokazivanja smrti, pozivati ga na ročišta i dostavljati mu podneske sudionika i rješenja protiv kojih je dopušten pravni lijek, bez obzira sudjeluje li organ starateljstva u postupku. Kad smatra da je to potrebno, sud će pozvati organ starateljstva da sudjeluje u postupku i odrediti mu rok u kome može prijaviti svoje sudjelovanje. Sud će zastati s postupkom za vrijeme dok ovaj rok ne istekne, ali organ starateljstva svoje pravo da sudjeluje u postupku može koristiti i poslije proteka tog roka (arg. ZIZVP, čl. 5.). Organ starateljstva koji sudjeluje u postupku može poduzimati sve radnje u postupku radi zaštite prava i pravnih interesa nestale ili umrle osobe, a osobito iznositi činjenice, predlagati izvođenje dokaza i izjavljivati pravne lijekove (arg. ZIZVP, čl. 6.).

Na postupak saslušanja predlagatelja i svjedoka te pribavljanja podataka i izvještaja treba shodno primijeniti odredbe Zakona o parničnom postupku Federacije

Bosne i Hercegovine (arg. ZIZVP, čl. 2. st. 2.).

2. Ako, pak, sud ocijeni da nisu ispunjeni uvjeti da se postupak pokrene, treba donijeti rješenje kojim će se prijedlog **odbaciti** (ZIZVP, čl. 65. st. 2.). Ako iz prijedloga jasno proizlazi da predlagatelj nije ovlašten podnijeti zahtjev, sud će taj prijedlog *a limine* odbaciti i ne može predlagatelja uputiti na parnicu radi ustanovljenja pravnog interesa za proglašenje nestalog za umrlog, već i to pitanje treba riješiti u izvanparničnom postupku.²² Sud će, primjerice, tako odlučiti ako utvrdi da nije nadležan (ZIZVP, čl. 63.), da predlagatelj nema pravni interes (ZIZVP, čl. 64. st. 1.), da je prijedlog neuredan (ZIZVP, čl. 64.).

VII. OGLAS

1. Kada sud ocijeni da su ispunjeni uvjeti za pokretanje postupka, treba objaviti u Službenim novinama Federacije BiH **oglas** da je postupak pokrenut. U oglasu o pokretanju postupka za proglašenje nestale osobe umrlom, navest će bitne okolnosti na kojima se prijedlog temelji, nestalu osobu treba pozvati da se javi sudu, a ostale osobe kojima su poznati bilo kakvi podaci o životu ili smrti nestalog treba pozvati da to jave sudu **u roku od tri mjeseca** od dana objavljivanja oglasa (ZIZVP, čl. 65. st. 3.). U oglasu bi trebalo staviti i napomenu da će sud nakon isteka tromjesečnog roka od objavljivanja oglasa nastaviti postupak i odlučiti o prijedlogu. Kao „bitne okolnosti na kojima se prijedlog temelji“²⁴ smatraju se u prvom redu podaci za utvrđenje identiteta nestalog, a to su: ime i prezime, starost, zvanje, mjesto rođenja, zavičajna općina, mjesto prebivališta ili boravišta, u koliko je moguće osobni opis nestalog, kod vojnih osoba čin i vojna jedinica, mjesto i vrijeme ulaska u vojsku, zadnja vojna pošta itd. Nadalje su bitne okolnosti pod kojima je odsutnik nestao, primjerice vrijeme i mjesto događaja prije nestanka nestanka. Važne su i okolnosti i podaci o tome kada i od kuda su bile posljednje vijesti o životu nestalog.²³

Ako predlagatelj ne položi **predujam** potreban za objavljivanje oglasa, trebalo bi smatrati da je prijedlog povučen. Pri određivanju dužnosti da predlagatelj položi predujam potrebno mu je ukazati na posljedicu u slučaju da ne položi predujam. Nema zapreke da se prijedlog ponovo podnese.

VIII. PRIKUPLJANJE DOKAZA I DONOŠENJE ODLUKE

1. Odredbama čl. 66. st. 1. ZIZVP-a određuju se radnje koje sud treba poduzeti nakon što proteknu rokovi označeni u oglasima o pokretanju postupka za proglašenje nestale osobe umrlom.

Po isteku tromjesečnog roka označenog u oglasu u kojemu se nestala osoba ili ostale osobe kojima su poznati bilo kakvi podaci o životu ili smrti nestalog trebaju javiti sudu, odnosno roka od 30 dana u kojemu se sudu trebaju javiti osobe koje nešto znaju o umrlom, sud treba saslušati staratelja, a po potrebi i predlagatelja i nakon što provede i druge dokaze, dužan je odlučiti o prijedlogu (ZIZVP, čl. 66. st. 1.).

²² Vidi ŽILIĆ, str. 612.

²³ *Ibid.*, str. 613.

Možemo kazati da se radi o rokovima koji imaju obilježja, tzv. instrukcijskih ili monitornih rokova (njihovo propuštanje ne dovodi do štetnih posljedica pa sud nakon njihova proteka nastavlja postupak, iako se nije javila niti jedna od pozvanih osoba), odnosno, tzv. dilatornih rokova (sud, u pravilu, ne može nastaviti s postupkom prije proteka navedenih rokova).

S obzirom na to da se navedeni oglasi, osim u Službenim novinama F BiH, mogu objaviti i putem drugih medija (primjerice, novine, oglasna ploča suda i sl.), može se dogoditi da je rok od tri mjeseca u Službenim novinama F BiH protekao, a da nije protekao rok od dana objavljivanja oglasa u drugim glasilima, odnosno objavljivanja na drugi način. Ta činjenica ne bi trebala utjecati na daljnji tijek postupka jer je za sud značajno samo je li protekao rok objave oglasa iz Službenih novina F BiH.

2. Ako sud utvrdi da nisu ispunjeni uvjeti da se nestala osoba proglasi umrlom, dužan je donijeti rješenje kojim se odbija prijedlog (ZIZVP, čl. 66. st. 2.). Sud će, primjerice, odbiti prijedlog za proglašenje nestale osobe umrlom, odnosno za dokazivanje smrti, ako utvrdi da nisu ispunjeni materijalno-pravni uvjeti iz čl. 61. st. 1. ZIZVP-a ili ako utvrdi da je nestala osoba živa. U tom smislu sud može donijeti rješenje kojim se odbija prijedlog i prije proteka roka označenog u oglasu, ako se tijekom oglasnog roka javi osoba na koju se odnosi prijedlog ili se na drugi način utvrdi da je ta osoba živa.²⁴

IX. UTVRĐIVANJE VREMENA SMRTI

1. Odredbama čl. 67. ZIZVP-a određuju se pravila za utvrđivanje vremena smrti nestale osobe. Sud je dužan u rješenju kojim se nestala osoba proglašava umrlom, odnosno kojim se utvrđuje smrt, naznačiti dan, mjesec i godina, a po mogućnosti i sat koji se treba smatrati kao vrijeme smrti nestale osobe (ZIZVP, čl. 67. st. 1.).²⁵

S obzirom na to da se proglašenjem nestale osobe umrlom otklanja neizvjesnost u pogledu činjenice smrti, potrebno je da postupak bude učinkovit, ali da se pri tomu s najvećim stupnjem izvjesnosti utvrdi činjenica smrti odnosno dan i sat nastupanja smrti.²⁶ Proglašenje nestale osobe umrlom ima za posljedicu isti pravni učinak kao i smrt, te je od izuzetno važno u rješenju precizirati datum, a ako je moguće i sat, pa čak i minutu pretpostavljene smrti neke osobe (primjerice, smrću prestaje pravni subjektivitet fizičke osobe, otvaraju se pitanja nasljeđivanja, eventualne naknade štete, ostvarivanje prava iz osiguranja, prestanka braka i dr.).²⁷ Pretpostavka uz koju je izrečeno proglašenje mrtvim djeluje u korist i na štetu svakoga, a ne samo predlagatelja.²⁸

24 Tako ZEČEVIĆ, str. 61.

25 Smatramo redakcijskim propustom činjenicu da u st. 1. čl. 67. ZIZVP-a, na kraju rečenice nije navedeno da je sud dužan u rješenju kojim se utvrđuje smrt navesti dan, mjesec i godina, a po mogućnosti i sat koji se ima smatrati kao vrijeme smrti „osobe čija se smrt dokazuje“, jer se postojeća sintagma „nestale osobe“ odnosi samo na rješenje kojim se nestala osoba proglašava umrlom.

26 Usp. RISTIĆ, str. 100.

27 Vidi TODOROVIĆ, str. 470.-471.

28 Tako ŽILIĆ, str. 615.

2. ZIZVP u čl. 67. st. 2. precizira na koji će se način, u slučaju nedostatka egzaktnih podataka, utvrditi dan smrti nestale osobe, što je posebno značajno onda kada se svjedoci ne sjećaju ili se ne slažu oko datuma smrti, odnosno kada o tomu postoje proturječni podaci. Tako je propisano da se kao dan smrti smatra dan kada je nestala osoba vjerojatno umrla ili dan koji vjerojatno nije preživjela. Primjerice, ako je osoba nestala u nekoj nesreći kao dan smrti uzima se dan kada se dogodila ta nesreće, a ako je događaj u kome je nestala osoba po svemu sudeći izgubila život trajao više dana (zemljotres, požar, bitka, poplava i dr.), a nestanak je primjećen tek završetkom toga događaja, kao dan smrti utvrdit će se posljednji dan tog događaja (nepogode, nesretnog slučaja, katastrofe).²⁹

Međutim, ako se ne može utvrditi niti dan kada je nestala osoba vjerojatno umrla ili dan koji vjerojatno nije preživjela, tada kao dan smrti treba smatrati prvi dan poslije isteka roka iz članka 61. ZIZVP-a (ZIZVP, čl. 67. st. 2.). Primjerice, ako je vođen postupak za proglašenje umrlom osobe koja je nestala u ratu ili u vezi s ratnim događajima, kao dan smrti utvrdit će se prvi dan po isteku jednogodišnjeg roka od prestanka neprijateljstava (v. ZIZVP, čl. 61. st. 1. t. 4.). Ako je vođen postupak za proglašenje umrlom osobe o čijem životu za posljednjih pet godina nije bilo nikakvih vijesti, a od čijeg je rođenja proteklo šezdeset godina, kao dan smrti utvrdit će se prvi dan po isteku petogodišnjeg roka od kada nije bilo nikakvih vijesti o toj osobi (v. ZIZVP, čl. 61. st. 1. t. 1.). Ako je vođen postupak za proglašenje umrlom osobe o čijem životu za posljednjih pet godina nije bilo nikakvih vijesti, a za koju je vjerojatno da više nije živa, kao dan smrti utvrdit će se prvi dan po isteku petogodišnjeg roka od kada nije bilo nikakvih vijesti o toj osobi (v. ZIZVP, čl. 61. st. 1. t. 2.). Konačno, ako je vođen postupak za proglašenje umrlom osobe koja je nestala u brodolomu, prometnoj nesreći, požaru, poplavi, zemljotresu ili u kakvoj drugoj neposrednoj smrtnoj opasnosti, a o čijem životu nije bilo nikakvih vijesti za šest mjeseci od dana prestanka takve opasnosti, kao dan smrti utvrdit će se prvi dan po isteku šestomjesečnog roka od dana prestanka opasnosti (v. ZIZVP, čl. 61. st. 1. t. 3.).

X. ŽALBA

Odredbom čl. 68. ZIZVP-a određen je krug osoba koje su ovlaštene izjaviti žalbu protiv prvostupanjskog rješenja kojim se nestala osoba proglašava umrlom.

Tako je određeno da navedenu žalbu mogu izjaviti predlagatelji ili staratelji osobe koja je nestala, i to u roku od 15 dana od dana dostavljanja prvostupanjskog rješenja (arg. ZIZVP, čl. 18.). Žalba zadržava izvršenje rješenja, ako sud iz važnih razloga ne odluči drukčije (arg. ZIZVP, čl. 19.).

XI. UPIS U MATIČNU KNJIGU UMRLIH

1. Odredbom čl. 69. ZIZVP-a nalaže se sudu da pravomoćno rješenje o proglašenju nestale osobe umrlom dostavi općinskoj službi nadležnoj za poslove vođenja matičnih knjiga. Ovo je značajno zbog upisa tih činjenica u matičnu knjigu

²⁹ Usp. TODOROVIĆ, str. 470.-471.

umrlih.

Zbog posljedica koje proizvodi proglašenje nestale osobe umrlom u odnosu na pravni status, imovinu, prava i obveze te osobe, rješenje o proglašenju nestale osobe umrlom nakon pravomoćnosti dostavlja se općinskoj službi nadležnoj za poslove vođenja matičnih knjiga.

Posljedice pravomoćnosti ovakvih rješenja su različite. Ako je osoba koja je proglašena umrlom bila u braku, brak prestaje danom utvrđenim u rješenju kojim je nestala osoba proglašena umrlom.³⁰ Eventualnim stavljanjem izvan snage ovoga rješenja brak se ne uspostavlja. Nakon pravomoćnosti rješenja kojim je neka nestala osoba proglašena umrlom i rješenja kojim je dokazana smrt neke osobe pokreće se nakon te osobe ostavinski postupak s pravnim učinkom da se danom utvrđenim u tim rješenjima otvara nasljeđe (delacija).³¹

Matične knjige su javni dokumenti kojima se dokazuje rođenje, vjenčanje i smrt. U matičnu knjigu umrlih upisuju se: podaci o smrti, i to: ime i prezime umrlog, njegovo prezime prije zaključenja braka, spol, dan, mjesec, godina, sat i mjesto smrti, dan, mjesec, godina i mjesto rođenja, JMBG, bračno stanje, državljanstvo, nacionalnost, vjeroispovijest, prebivalište i adresa stana; ime i prezime supružnika umrlog i njegovo prezime prije zaključenja braka ako je umrli bio u braku, ime i prezime roditelja umrlog, ime i prezime i prebivalište osobe koja je prijavila smrt, odnosno naziv ustanove, ako je smrt prijavila ustanova, uzrok smrti i mjesto sahrane ako su poznati i, što je ovdje značajno, proglašenje nestale osobe umrlom i podatak o smrti koji je dokazan u sudskom ili drugom zakonom propisanom postupku. Trenutačno je u FBiH na snazi Zakon o matičnim knjigama iz 1992., odnosno 1994. godine,³² ali je u postupku donošenja novi Zakon o matičnim knjigama FBiH. Usvajanjem toga zakona građani u Federaciji Bosne i Hercegovine će dobiti jednostavniju, kvalitetniju i jeftiniju uslugu kada su u pitanju dokumenti koji se odnose na osobna stanja građana. Također, nove odredbe izraz su nužnosti prilagodbe novim tehnologijama i mogućnostima koje one nude, a radi kvalitetnije usluge građanima. Takvim zakonom stvaraju se pretpostavke za daleko veći stupanj sigurnosti i zaštite osobnih podataka, što je i jedna od obveza Bosne i Hercegovine na putu prema europskim integracijama. Prema odredbama čl. 30. Zakona o matičnim knjigama Republike Srpske,³³ proglašenje nestale osobe umrlom i smrt dokazana u sudskom postupku upisuje se u matičnu knjigu umrlih na osnovi akta nadležnog organa (rješenja), koji je dužan rješenje dostaviti u roku od 15 dana od dana njegovog donošenja, odnosno pravomoćnosti matičaru matičnog područja mjesta na kome je bilo posljednje prebivalište umrlog. Iznimno, obitelj može zahtijevati upis u matičnu knjigu umrlih u mjestu boravišta obitelji, uz navođenje razloga za takav upis. Ako je posljednje prebivalište umrlog bilo nepoznato ili je u inozemstvu, nadležni organ (sud) rješenje treba dostaviti matičaru matičnog područja u mjestu rođenja umrlog, a ako je mjesto rođenja umrlog u inozemstvu, matičaru matičnog područja u sjedištu organa koji je donio akt.

30 Obiteljski zakon Federacije Bosne i Hercegovine (Službene novine FBiH, broj 35/05.), dalje - **ObZ**, čl. 47. st. 2.

31 Vidi ZEČEVIĆ, str. 62.

32 Zakon o matičnim knjigama, Službeni list R BiH, broj 20/92., 13/94.

33 Službeni glasnik RS, broj 111/09.

2. U Bosni i Hercegovini donesen je **Zakon o nestalim osobama**,³⁴ kojim se utvrđuju načela za unapređenje procesa traženja, definicija nestale osobe, način vođenja središnje evidencije, ostvarenja socijalnih i drugih prava članova obitelji nestalih osoba, kao i druga pitanja u svezi s traženjem nestalih osoba iz Bosne i Hercegovine i u Bosni i Hercegovini (Zakon, čl. 1.). U smislu navedenog zakona nestala osoba je osoba o kojoj obitelj nema nikakvih vijesti i/ili je prijavljena na temelju pouzdanih informacija kao nestala osoba uslijed oružanog sukoba koji se dogodio na području bivše SFRJ, a nestale su u razdoblju od 30. travnja 1991. do 14. veljače 1996. (Zakon, čl. 2.).³⁵ Prema odredbi čl. 27. Zakona, tri godine nakon njegovog stupanja na snagu osobe evidentirane kao nestale u razdoblju od 30. travnja 1991. do 14. veljače 1996, a čiji je status nestalosti ovjeren u okviru Centralne evidencije nestalih osoba Bosne i Hercegovine, trebaju se smatrati umrlima te će se ta činjenica službeno zabilježiti u matične knjige umrlih. Do isteka ovog roka članovi obitelji nestale osobe koji su u postupku ostvarivanja nekih drugih prava (npr. prava na temelju vojnog invaliditeta i sl.) obvezni su pokrenuti postupak za proglašenje nestale osobe umrlom. Nakon 17. studenoga 2007. godine, na temelju službene obavijesti Instituta, smrt nestale osobe evidentira se u matičnu knjigu umrlih u općini u kojoj je bilo prijavljeno mjesto prebivališta nestale osobe do početka rata. Iznimno, obitelj može zahtijevati upis u knjigu umrlih u mjestu boravišta/prebivališta obitelji, uz navođenje razloga za takav upis.

Kako je izrijekom propisano da Zakon ima prednost u odnosu na ostale zakone u BiH, koji ni na koji način ne mogu ograničavati njegovu primjenu (arg. čl. 30. Zakona), mjerodavne vlasti Federacije Bosne i Hercegovine, Republike Srpske i Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine, dužne su u roku od 90 dana od dana njegovog stupanja na snagu, usuglasiti odgovarajuće zakone radi upisa nestalih osoba u razdoblju koje navodi Zakon u matične knjige umrlih. Iako nadležni organi nisu pristupili usklađivanju zakona koji uređuje ovo pitanje sa Zakonom, članovi obitelji nestalih osoba imaju pravo Zahtjev o upisu u matične knjige umrlih u mjestu novog boravišta/prebivališta uputiti nadležnoj općinskoj službi (matični ured), uz mogućnost istovremenog podnošenja obavijesti Ministarstvu za ljudska prava i izbjeglice da je takav zahtjev uložen.³⁶

XII. PREINAKA I STAVLJANJE IZVAN SNAGE RJEŠENJA

1. Odredbama čl. 70., 71. i 72. ZIZVP-a uređuju se uvjeti i način pokretanja postupka za preinaku, odnosno stavljanje izvan snage rješenja o proglašenju nestale

34 Službeni glasnik BiH, broj 50/04. od 9. studenoga 2004., stupio na snagu 17. studenoga 2004., dalje – **Zakon**.

35 U Bosni i Hercegovini je od 1992. do 1995. godine nestalo 30.000 građana BiH. Do danas je pronađeno i ekshumirano 23.000 posmrtnih ostataka, a 20.000 je identificirano. Traga se još za 8.000 nestalih osoba. <http://www.bljesak.info/rubrika/vijesti/clanak/u-bih-se-traga-za-jos-8000-nestalih-osoba-slaba-provedba-zakona-o-nestanim-osobama/4374>.

36 Tako *Primjena Zakona o nestalim osobama – vodič za porodice nestalih osoba*, Sarajevo, 2006., str. 33. i *Primjena Zakona o nestalim osobama Bosne i Hercegovine*, Sarajevo, 2009., str. 7.

osobe umrlom, kao i pravne posljedice donošenja tih odluka.

Rješenje kojim se izriče dan smrti nestalog predstavlja samo presumpciju, pa ne isključuje mogućnost dokazivanja da je nestali umro ranije ili kasnije ili da je još živ. Naime, odluka suda kojom nestalu osobu proglašava umrlom polazi od zakonske presumpcije o smrti nestalog. Ta zakonska presumpcija i o smrti nestalog i o vremenu njegove smrti, kao i sve druge zakonske presumpcije (koje nisu *praesumptiones iuris et de iure*), oborive su jer ih život može demantirati. Tako se može ispostaviti da je osoba, koja je pravomoćnim rješenjem proglašena umrlom, ipak živa ili da je umrla drugog dana i sata, a ne onog koji se po sudskom rješenju treba smatrati kao dan njezine smrti.³⁷

U tom smislu svaka fizička i pravna osoba koja za to ima pravni interes, kao i zainteresirani organi, ako smatraju da je osoba koja je proglašena umrlom živa ili je umrla drugog dana, a ne onog dana koji se po rješenju suda smatra kao dan njezine smrti, mogu zahtijevati od suda da se rješenje o proglašenju te nestale osobe umrlom stavi izvan snage, odnosno preinači (ZIZVP, čl. 70. st. 1.). Logika zbivanja, a i načelo materijalne istine zahtijevaju da se u tim slučajevima stvori zakonska mogućnost da se utvrđeno pravno stanje uskladi s činjeničnim stanjem koje je život verificirao. Zbog toga je potrebno dati mogućnost sudu da u takvim slučajevima pravomoćno rješenje ukine odnosno preinači, bilo po službenoj dužnosti, bilo na inicijativu zainteresiranih osoba ili javnog tužitelja.³⁸ Činjenica da je proglašeni umrlim još živ, mora biti dokazana. Ne mora biti dokazan izvjestan dan kad je nestali umro, već je dovoljno da se dokaže da nije mogao umrijeti na dan koji je naveden u rješenju, već da je morao umrijeti prije ili poslije tog dana. Ako je kao dan smrti dokazan drugi izvjesni dan, onda će se taj dan uzeti kao dan smrti. Ako nije dokazan (novi) dan smrti, no dokazano je da se nije mogao uzeti onaj naveden u rješenju, onda će se kao dan smrti uzeti dan koji prema dokazanim činjenicama odgovara zakonskim propisima.³⁹

Eventualnim donošenjem novog rješenja prestale bi pravne posljedice nastale ranijim rješenjem, osim prestanka braka.

2. Zahtjev da se rješenje o proglašenju nestale osobe umrlom stavi izvan snage, odnosno preinači, može, primjerice, biti značajan za pravo nasljeđivanja, odnosno visinu nasljedničkih dijelova osoba koje konkuriraju na nasljeđivanje zaostavštine umrlog. Zbog toga o pokretanju postupka za ukidanje, odnosno preinaku rješenja o proglašenju nestale osobe umrlom zbog tvrdnje da je osoba koja je proglašena umrlom živa ili je umrla drugog dana, a ne onog dana koji se po rješenju suda smatra kao dan njene smrti, treba bez odlaganja obavijestiti sud koji je nadležan za raspravljanje ostavine te osobe. Nakon zaprimanja obavijesti sud koji vodi ostavinski postupak trebao bi postupak koji je u tijeku prekinuti, a ako je zaostavština već pravomoćno raspravljena i ako je izvršen upis u zemljišne knjige ili druge javne knjige o nekretninama, treba narediti da se u ove knjige stavi zabilježba o pokretanju postupka za stavljanje izvan snage, odnosno preinačenje rješenja o proglašenju nestale osobe umrlom (ZIZVP, čl. 70. st. 2.). Time se štite prava i interesi osobe proglašene umrlom

37 Vidi KAMHI, str. 61.

38 *Ibid.*, str. 62.

39 Tako ŽILIĆ, str. 623.

u odnosu na njegove nekretnine ako se u postupku po zahtjevu za preinaku, odnosno stavljanje izvan snage rješenja o proglašenju nestale osobe umrlom, utvrdi da je on živ.

ZIZVP izričito ne propisuje tko bi trebao obavijestiti ostavinski sud da se vodi postupak za stavljanje izvan snage, odnosno preinaku rješenja o proglašenju umrlim ostavitelja („O pokretanju postupka ... bez odlaganja će se obavijestiti“). Ako je sudu koji vodi postupak po zahtjevu za stavljanje izvan snage ili preinaku rješenja o proglašenju osobe (ostavitelja) umrlom poznata činjenica da je pred nadležnim ostavinskim sudom pokrenut postupak za raspravljanje zaostavštine te osobe, trebao bi obavijestiti taj sud, ali smatramo da nema zapreke da to napravi i bilo koja druga osoba koja za to ima pravni interes.

3. Ako sud u postupku utvrdi da je nestala osoba koja je proglašena umrlom živa ili je umrla drugog dana, a ne onog koji se po rješenju suda smatra kao dan njezine smrti, dužan je staviti izvan snage, odnosno preinačiti svoje ranije rješenje (ZIZVP, čl. 71. st. 1.).

Dakle, nakon što utvrdi da je osoba koja je proglašena umrlom živa ili je umrla drugog dana, a ne onog koji se po rješenju suda smatra kao dan njezine smrti, dužan je po službenoj dužnosti pokrenuti postupak za stavljanje izvan snage ili preinaku rješenja o proglašenju te osobe umrlom i, kako se u ovom slučaju radi o okolnostima koje nisu tako izvjesne kao kada se osoba proglašena umrlom osobno javi sudu (v. ZIZVP, čl. 72.), sud bi radi donošenja rješenja trebao sprovesti dokazni postupak primjeren postupku za proglašenje nestale osobe umrlom (uz sudjelovanje zainteresiranih osoba i nakon održane rasprave), uz razliku da se postupak proglašenja nestale osobe umrlom ne pokreće po službenoj dužnosti (v. ZIZVP, čl. 64.).⁴⁰ Pravomoćno ukidanje rješenja ima za posljedicu svojevrsni *restitutio in integrum* u korist osobe proglašene umrlom u pogledu imovinskog i obiteljskog prava.⁴¹

4. Sud može na temelju provedenog postupka ocijeniti da nisu ispunjeni uvjeti za donošenje rješenja koji bi trebalo staviti izvan snage ili preinačiti ranije rješenje o proglašenju te osobe umrlom. Sud je dužan pravomoćno rješenje kojim odbija zahtjev za stavljanje izvan snage ili preinaku rješenja o proglašenju nestalog umrlim dostaviti sudu nadležnom za raspravljanje zaostavštine radi daljeg postupanja, odnosno brisanja zabilježbe u zemljišnoj knjizi i drugim javnim knjigama o nekretninama (ZIZVP, čl. 71. st. 2.). Ostavinski sud tada nastavlja s prekinutim postupkom za raspravljanje zaostavštine (proglašenog umrlim/ostavitelja), odnosno zahtijeva brisanje stavljenе zabilježbe o pokretanju postupka za stavljanje izvan snage ili preinačenje rješenja o proglašenju nestale osobe umrlom u zemljišnoj knjizi ili drugoj javnoj knjizi o nekretninama u kojima su upisane nekretnine osobe proglašene umrlom (v. ZIZVP, čl. 70. st. 2.).

40 „Postupak proglašenja nestalog lica za umrlo pokreće se predlogom koji podnosi bilo koje lice koje ima za to pravni interes. Ako je u pitanju postupak za ukidanje rešenja o proglašenju nestalog lica za umrlo, predlog nije potreban. Postupak pokreće i sprovodi sam sud kada na bilo koji način sazna da je lice, proglašeno za umrlo, živo“, Četvrti opštinski sud u Beogradu, broj: P-2709/81., podatak kod ČOSIĆ, R. - KRSMANOVIĆ, T., *Aktuelna sudska praksa iz građanskoprocenog prava*, Beograd, 2003., dalje - ČOSIĆ, str. 215, odl. 2105.

41 Usp. ŽILIĆ, str. 623.

5. Sudionici u postupku za proglašenje nestalog umrlim obuhvaćeni su općom klauzulom po kojoj svaka osoba koja učini vjerojatnim da ima neposredni pravni interes da se nestali proglasi umrlim, odnosno da se ukine ili preinači ranija odluka o proglašenju nestalog umrlim, može predložiti pokretanje odnosnog postupka. Osim te opće klauzule predviđeno je i specijalno ovlaštenje za pokretanje postupka radi ukidanja ranije odluke kojom je nestala osoba proglašena za umrlom i ono pripada samoj osobi u pogledu koje se vodio postupak, ako je još živa.⁴² Tako, ako se osoba proglašena umrlom osobno javi sudu i predloži da se stavi izvan snage rješenje kojim je proglašena umrlom, sud je dužan, nakon što utvrdi njezinu istovjetnost s osobom koja je proglašena umrlom, bez daljeg postupka staviti izvan snage to rješenje (ZIZVP, čl. 72. st. 1.), što ima za pravnu posljedicu da će nestali koji je proglašen za umrlog biti restituiran u svim njegovim pravima i da će biti uklonjene sve posljedice koje je izazvao akt o proglašenju umrlim.⁴³ U ostavinskom postupku toj se osobi vraća sva zaostavština ako je bila raspravljena, smatra se da mu roditeljsko pravo nije ni prestalo, organ starateljstva ukida svoje rešenje o određivanju posebnog staratelja i dr. Međutim, pravne posledice u odnosu na prestanak braka ostaju, te se smatra da je brak definitivno prestao, bez obzira je li bračni drug te osobe u međuvremenu zaključio novi brak ili nije.⁴⁴

Izložene vrlo široke mogućnosti za traženje ukidanja ili preinačenja rješenja o proglašenju nestale osobe umrlom (v. ZIZVP, čl. 70.-72.), čine suvišnim klasični pravni lijek ponavljanja postupka, za koji se moraju ispuniti mnogo strože pretpostavke.⁴⁵

XIII. DOSTAVA RJEŠENJA

Pravomoćno rješenje o stavljanju izvan snage ili preinačenju rješenja o proglašenju nestale osobe umrlom treba se dostaviti općinskoj službi nadležnoj za poslove vođenja matične knjige, sudu nadležnom za raspravljanje zaostavštine i organu starateljstva (ZIZVP, čl. 72. st. 2.).

Ostavinskom sudu će se ovakvo rješenje dostaviti ako je u tijeku postupak raspravljanja zaostavštine iza osobe koja je proglašena umrlom s time da će ostavinski sud nakon toga obustaviti ostavinski postupak. Ako je ostavinski postupak pravomoćno okončan i rješenje o nasljeđivanju upisano u zemljišnu knjigu, osoba koja je prethodno proglašena umrlom može podnijeti brisovnu tužbu (arg. ZIZVP, čl. 70. st. 2. i 71. st. 2.). Matični ured bi nakon primitka rješenja o stavljanju izvan snage ili preinaci rješenja o proglašenju nestalog umrlim, trebao izvršiti promjenu u matičnim knjigama umrlih na način da izbriše podatak o smrti osobe upisan na temelju ranijeg rješenja kojim je ta osoba proglašena umrlom (v. ZIZVP, čl. 69.). Organ starateljstva obaviještava se zbog ukidanja svojeg eventualnog rješenja o određivanju posebnog staratelja (v. ObZ, čl. 197.) i drugih njegovih nadležnosti koje ima u izvanparničnom postupku (v. ZIZVP, čl. 5. i 6.).

42 Vidi ZUGLIA, S., *Nekoliko pitanja u vezi s vanparničnim postupcima o uređenju statusnih odnosa*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, god. IV, 1954., broj 1-2, str. 100.

43 Tako KAMHI, str. 62.

44 Usp. RISTIĆ, str. 107.

45 Tako TRIVA, S. – DIKA, M., *Izvanparnično procesno pravo*, Zagreb, 1988., str. 47.

XIV. TROŠKOVI POSTUPKA

Odredbom čl. 73. ZIZVP-a određeno je tko konačno snosi troškove postupka za proglašenje nestale osobe umrlom i za dokazivanje smrti.

Načelno, o troškovima izvanparničnog postupka u stvarima koje se odnose na osobno stanje sudionika sud odlučuje po slobodnoj ocjeni, vodeći računa o okolnostima slučaja i o ishodu postupka. Međutim, ZIZVP izrijeком propisuje da troškove postupka za proglašenje nestale osobe umrlom i za dokazivanje smrti snosi predlagatelj, a to može biti svaka fizička i pravna osoba koja za to ima pravni interes, kao i zainteresirani organ, poput javnog tužitelja ili organa starateljstva (arg. ZIZVP, čl. 64. st. 1.).

U pogledu troškova postupka koji su prouzročeni sudjelovanjem organa starateljstva u izvanparničnom postupku, primjenjuju se odredbe federalnog Zakona o parničnom postupku (arg. ZIZVP, čl. 28. st. 1.). Također i u pogledu snošenja ostalih troškova postupka proglašenja nestale osobe umrlom i dokazivanja smrti (primjerice, ishođenja potrebnih javnih isprava, objavljivanja oglasa o pokretanju postupka i sl.), treba shodno primjenjivati odredbe toga zakona (arg. ZIZVP, čl. 2. st. 2.).

Odluku o troškovima sud, u pravilu, donosi u rješenju kojim meritorno rješava izvanparničnu stvar i unosi je u izreku tog rješenja.

XV. UMJESTO ZAKLJUČKA - DOKAZIVANJE SMRTI

1. Odredbama čl. 62. ZIZVP-a regulirani su uvjeti i postupak dokazivanja smrti neke osobe.

Razlika između proglašenja nestale osobe umrlom i dokazivanja smrti je u tome što proglašenje nestalog za umrlog nadomješta dokaz smrti, dok se kod dokazivanja da je nestali umro smrt dokazuje drugim načinom nego javnim ispravama.⁴⁶ U postupku za proglašenje nestale osobe umrlom utvrđuje se jesu li nastupile zakonske pretpostavke i vjerojatnost da određena osoba nije više živa, a u postupku za dokazivanje smrti utvrđuje se je li određena osoba zaista umrla.

ZIZVP propisuje da se smrt neke osobe može dokazivati po njegovim odredbama, odnosno u izvanparničnom postupku samo ako se smrt ne može dokazati ispravama predviđenim propisima o matičnim knjigama (ZIZVP, čl. 62. st. 1.).⁴⁷

Postupak za dokazivanje smrti temelji se na činjenici da je osoba umrla, ali se njezina smrt ne može upisati u matične knjige, jer ne postoji isprava kojom se taj upis vrši.⁴⁸ Ovdje se dokazuje samo fizička smrt jedne osobe i predlaže se sudu donese

⁴⁶ Vidi kod ŽILIC, str. 603.

⁴⁷ U postupku za dokazivanje smrti, s obzirom na to da se rješenje o utvrđivanju smrti neke osobe temelji na utvrđenim činjenicama, a ne na ispunjavanju zakonskih uvjeta i vjerojatnoći o smrti te osobe, u praksi će rjeđe dolaziti do situacija da se nakon donošenja rješenja pokreće postupak za ukidanje odnosno izmjenu tog rešenja, nego što je to slučaj kod rešenja o proglašenju neke osobe umrlom, budući da se te situacije, ipak, ne mogu isključiti. RISTIĆ, str. 111.

⁴⁸ U ovom se postupku ne polazi, prema tome, od zakonske presumpcije da je neka osoba umrla, nego se upravo dokazuje da je nastupila smrt te osobe. KAMHI, str. 63.

rješenje kojim se ta činjenica utvrđuje.⁴⁹ Naime, postoje situacije kada je jasno da je neka osoba umrla, a da njezina smrt nije evidentirana u matičnim knjigama umrlih, tako da se smrt te osobe ne može dokazivati ispravama predviđenim propisima o matičnim knjigama (primjerice, liječnička potvrda, ili potvrda druge osobe ovlaštene da utvrdi smrt, potvrda zdravstvene ustanove, izvještaj ustanove u kojoj je osoba umrla itd.). Zbog toga je moguće voditi izvanparnični postupak za dokazivanje smrti, u kome sud treba donijeti rješenje kojim će se utvrditi da je neka osoba umrla i ta činjenica na temelju donesenog rješenja upisuje se u matičnu knjigu umrlih. U ovom postupku ne utvrđuju se činjenice i okolnosti o nestanku neke osobe, rokovima za podnošenje prijedloga i dr., već se utvrđuje da je određena osoba zaista umrla, a da to nije upisano u matičnu knjigu umrlih.⁵⁰ Ne radi se dakle o tome postoji li sigurnost da je fizička smrt određene osobe nastupila. Fizička je smrt te osobe nastupila, ali nadležni matičar ne može je registrirati i ne može upisati tu činjenicu u matične knjige umrlih, jer ne postoje zakonom propisane isprave nužne da bi se ta smrt mogla dokazati.⁵¹ Moguće je i da činjenica smrti nehotičnom pogreškom matičara nije bila upisana u matične knjige.

Kako ne postoje javne isprave kojima se može dokazati da je neka osoba stvarno umrla, ostvareni su uvjeti da ovlaštene osobe mogu podnijeti prijedlog za pokretanje postupka za dokazivanje smrti. Zbog toga su predlagatelji dužni, pored dokaza i činjenica koje prijedlog mora sadržavati po odredbama ZIZVP-a, od nadležnog matičara pribaviti i uz prijedlog podnijeti ispravu da ovakva osoba nije upisana u matičnu knjigu umrlih.⁵²

2. U postupku dokazivanja smrti ZIZVP je propisao shodnu primjenu odredaba postupka o proglašenju nestalih osoba umrlima, s tim što je, za razliku od odredbe čl. 65. st. 3. ZIZVP-a kojom je u postupku proglašenja nestale osobe umrlom predviđen rok od 30 dana, odredio da u postupku dokazivanja smrti oglasni rok ne može biti kraći od 15, niti duži od 30 dana (ZIZVP, čl. 62. st. 2.).

3. Treba kazati da je utvrđivanje uzroka smrti uređeno odredbama Zakona o zdravstvenoj zaštiti F BiH,⁵³ koji propisuje da za svaku umrlu osobu liječnik medicine treba utvrditi vrijeme i uzrok smrti (ZOZZ, čl. 204.). Zbog važnosti smrti kao pravne činjenice svi suvremeni pravni sustavi, pa tako i BiH, posebnim propisima uređuju

49 Vidi MILIJEVIĆ, str. 46.

50 Tako ZEČEVIĆ, str. 58.

51 Usp. KAMHI, str. 63.

52 „Ako smrt nekog lica ne može da se dokaže predviđenom ispravom, svako lice koje ima neposredan pravni interes kao i javni tužilac mogu tražiti da se utvrdi smrt tog lica. Međutim, prema čl. 22. st. 2. Zakona o matičnim knjigama (“Sl. gl. SRS”, br. 15/90) upis se vrši na osnovu izvoda iz matične knjige umrlih inostranog organa. Prema tome, sudovi ispravno zaključuju da postoji isprava predviđena Zakonom o matičnim knjigama na osnovu koje se može izvršiti upis smrti, pa nisu ispunjeni citirani uslovi iz čl. 70. Zakona o vanparničnom postupku da se smrt lica utvrđuje rešenjem suda u vanparničnom postupku. Navodi revidenta da nije u stanju da pribavi izvod iz matične knjige umrlih na međunarodnom obrascu nisu od uticaja na drugačiju odluku, jer kako je rečeno postoji isprava inostranog organa o upisu činjenice smrti što isključuje mogućnost da se u vanparničnom postupku ova činjenica utvrđuje“, Vrhovni sud Srbije, broj: Rev-180/01 od 18. 11. 2001. godine – Sudska praksa, br. 9/2002 str. 51, odl. 86.

53 Službene novine Federacije BiH, broj 46/10, dalje – **ZOZZ**.

na koji se način utvrđuje svaki pojedini slučaj smrti. Zbog straha od mogućeg tretiranja živoga čovjeka kao mrtvog (primjerice zbog kratkih rokova za moguću transplataciju dijelova ljudskog tijela na drugu osobu ili za ukapanje), društvo i svaki pojedinac su zainteresirani da se osigura mogućnost utvrđivanja smrti na nedvojbena način. Unatoč velikom napretku svih znanosti pouzdanost utvrđivanja smrti još uvijek nije u potpunosti nedvojben, dijelom i zbog toga što nema jedinstvene definicije i određenja nastupanja smrti nego se spominju različiti oblici smrti poput kliničke, smrti srca i prestanka disanja, cerebralne, biološke, „socijalne smrti“, a i u pojedinim zakonodavstvima različito su određeni uvjeti i postupci utvrđivanja smrti.⁵⁴ Razumljivo je da liječnik najprije treba utvrditi da je smrt zaista nastupila pa tek potom može pristupiti utvrđivanju vremena i uzroka smrti. Pri pregledu leša trebalo bi utvrditi i identitet umrle osobe. To je, primjerice, nužno zbog izdavanja potvrde o smrti i upisa u knjigu umrlih. Kantonalno ministarstvo imenuje potreban broj doktora medicine (tzv. mrtvozornici) koji stručno utvrđuju nastup smrti, vrijeme i uzrok smrti osoba umrlih izvan zdravstvene ustanove na području kantona i o tome je dužno informirati javnost, a vrijeme i uzrok smrti lica umrlih u zdravstvenoj ustanovi, utvrđuje doktor medicine te ustanove (Zakon o zdravstvenoj zaštiti F BiH, „Službene novine Federacije BiH”, broj 46/10, dalje - **ZOZZ**, čl. 205.). Do donošenja ZOZZ-a to je bilo u nadležnosti općine. Smrt su dužni prijaviti bez odgađanja osobe koje su živjele u zajednici s umrlom osobom, srodnicima ili susjedi, a ako takvih nema, svaka osoba koja za nju sazna. Prijava se podnosi doktoru medicine, odnosno zdravstvenom radniku koji utvrđuje vrijeme i uzrok smrti (ZOZZ, čl. 206.). Federalni ministar pravilnikom propisuje način pregleda umrlih, te utvrđivanja vremena i uzroka smrti (ZOZZ, čl. 210.).⁵⁵

Pred sudom Republike Hrvatske može se po pravu Republike Hrvatske dokazivati smrt državljanina Bosne i Hercegovine koji je umro na području Republike Hrvatske (arg. **Zakon o rješavanju sukoba zakona s propisima drugih zemalja u određenim odnosima Republike Hrvatske, Narodne novine, broj 53/91, 88/01., čl. 78. st. 2.**).

54 Tako i opširnije o utvrđivanju smrti kod ŠEPAROVIĆ, Z., *Granice rizika*, Zagreb, 1998., str. 109.-117.; vidi i kod IVANČIĆ-KAČER, B., *Smrt kao pravna činjenica i dostignuća suvremene medicine kroz prizmu krionike*, Godišnjak 15, Organizator, Zagreb, 2008., str. 487.-499.

55 Vidi detaljnije o tome kod SNJEŽANA BODNARUK – JOZO ČIZMIĆ – BORIS HRABAČ – SENAD HUSEINAGIĆ, *Komentari zdravstvenih zakona, Knjiga 1., - Zakon o zdravstvenoj zaštiti, - Zakon o pravima, obavezama i odgovornostima pacijenata, Zakon o apotekarskoj djelatnosti, Privredna štampa, Sarajevo, 2011.*

Summary

PROCLAIMING A MISSING PERSON'S DEATH UNDER THE LAW OF THE FEDERATION OF BOSNIA AND HERZEGOVINA, WITH REFERENCE TO THE CROATIAN LAW DE LEGE LATA AND DE LEGE FERENDA

The Law on Non-contentious Proceedings of the Federation of Bosnia and Herzegovina is certainly the law that is used by the widest range of users in legal practice and regulation which the most comprehensively defines the rules by whom the courts in the Federation of Bosnia and Herzegovina proceed and make decisions on personal, family, property and other rights and legal interests as well as in procedures for proclaiming the missing person's death. Procedures for proclamation the missing person's death initiate, among other things, the purpose to regulate the various legal concerns over the death of a person in which the person is a participant in life, which presents harmonizing the law with the actual situation. Proclaiming a missing person's death in a legal system has the importance of the fact of death as well as the same consequences as the real (factual) death of a person. In this paper, the author points out the objective, the material and legal conditions and the course of the proceeding of proclamation the missing person's death in the law of Bosnia and Herzegovina, and gives the comparison with situation in the Croatian law de lege lata and de lege ferenda.

Keywords: *Non-contentious Proceedings, proclamation of the missing person's death, Croatian law, the law of Federation of Bosnia and Herzegovina.*

Zusammenfassung

TODESERKLÄRUNG DER VERMISSTEN PERSON IM RECHT DER FÖDERATION BOSNIEN UND HERZEGOWINA MIT RÜCKBLICK AUF DAS KROATISCHE RECHT DE LEGE LATA UND DE LEGE FERENDA

Das Gesetz über das Verfahren der außergerichtlichen Konfliktbeilegung der Föderation Bosnien und Herzegowina ist auf jeden Fall das Gesetz, welches in der Rechtspraxis von den meisten Benutzern benutzt wird. Es stellt eine Vorschrift dar, welche in der Föderation Bosnien und Herzegowina umfassend die Regeln feststellt, nach welchen die Gerichte vorgehen und nach welchen sie sowohl über

persönliche Rechte, Familien- und Vermögensrechte und andere Rechte als auch über Rechtsinteressen entscheiden, welche gemäß dem Gesetz im Verfahren der außergerichtlichen Konfliktbeilegung beschlossen werden, wozu auch die Todeserklärung der vermissten Person gehört. Die Verfahren der Todeserklärung der vermissten Person werden, unter anderem, auch deswegen eingeleitet, die verschiedenen Rechtsverhältnisse nach dem Tod der an diesen Rechtsverhältnissen teilnehmenden Person zu regeln, wobei man die Angleichung der rechtlichen an die tatsächliche Situation durchführt. Die Folge der Todeserklärung der vermissten Person ist die Tatsache, dass die Person tot ist, sowie der reale (tatsächliche) Tod einer Person.

Die Arbeit weist auf das Ziel, auf die materiell-rechtlichen Voraussetzungen sowie auf den Ablauf des Verfahrens über die Todeserklärung der vermissten Person im bosnisch-herzegowischen Recht hin und bietet, an entsprechenden Stellen, die Vergleichung de lege lata und de lege ferenda mit den Beschlüssen im kroatischen Recht.

Schlüsselwörter: *Verfahren der außergerichtlichen Konfliktbeilegung, Todeserklärung der vermissten Person.*

Riassunto

LA DICHIARAZIONE DI MORTE PRESUNTA NEL DIRITTO DELLA FEDERAZIONE DELLA BOSNIA ED ERZEGOVINA CON CENNI AL DIRITTO CROATO *DE LEGE LATA E DE LEGE FERENDA*

La legge sul procedimento di volontaria giurisdizione della Federazione della Bosnia ed Erzegovina certamente rappresenta la legge cui nella prassi giuridica attinge la più ampia cerchia di soggetti; rappresenta inoltre la normativa mediante la quale sul territorio della Federazione della Bosnia ed Erzegovina si accertano per intero le regole in base alle quali i tribunali procedono e decidono circa le questioni personali, familiari e patrimoniali – come anche di altri diritti ed interessi – che in forza della legge vengono celebrate in riti di volontaria giurisdizione; pertanto ci si riferisce anche alla dichiarazione di morte presunta. I procedimenti volti alla dichiarazione di morte presunta dell'assente vengono attivati tra l'altro anche per la necessità di regolare determinati rapporti giuridici in ragione della morte di un soggetto; rapporti nei quali nel corso della vita tale soggetto partecipò, contribuendo in tale modo ad uniformare lo stato di fatto e lo stato di diritto. La dichiarazione di morte presunta produce in tutte quelle circostanze in cui l'evento morte sia rilevante le stesse conseguenze della morte effettiva di un soggetto.

Nel contributo l'autore ha indicato il fine, le condizioni giuridiche ed il corso del procedimento di dichiarazione della morte presunta nel diritto della Bosnia ed

Erzegovina, offrendo, laddove ciò fosse necessario, una comparazione con le soluzioni prospettate nel diritto croato *de lege lata* e *de lege ferenda*.

Parole chiave: *procedimento di volontaria giurisdizione, dichiarazione di morte presunta.*